

Motion till riksdagen

1986/87:So251

Sylvia Pettersson m. fl. (s)

Socialtjänstlagen

Med stolthet och tillförsikt såg vi en gång sociallagstiftningen växa fram – en lag som byggde på självbestämmande och respekt för människors lika värde. En lag som öppnade möjligheter för socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen och som skulle kunna medverka till att helt nya arbetsmetoder i behandlingsarbetet utvecklades.

Den nya lagen har nu varit i kraft i några år, och det finns anledning att fråga sig i vilken utsträckning lagen och dess intentioner påverkat det sociala arbetets utformning i praktiken.

Socialtjänstlagen vilar på demokratiska och solidariska värderingar. Den betonar alla människors rätt till aktivt deltagande i samhällslivet, och den tilltror alla människor möjligheter att utvecklas och att frigöra resurser både individuellt och i grupp. Värderingarna och utgångspunkterna i socialtjänstlagen gör den unik som vård- och servicelag. Den är unik också därigenom att den inte bara riktar blicken mot påstått ofullkomliga individer utan också betonar samhällets betydelse samt nödvändigheten av att livsvillkoren för utsatta grupper förbättras.

Med detta synsätt i botten framhåller lagen vikten av att det sociala arbetet bedrivs parallellt på olika nivåer. Socialtjänsten skall stödja enskilda individer, men den skall också arbeta med allmänna och strukturella åtgärder.

Socialtjänstens roll i samhällsplaneringen skall syfta till

- ”– att utjämna skillnader i levnadsvillkoren
 - att se till att den sociala tryggheten omfattar alla
 - att främja medborgarnas engagemang i gemensamma angelägenheter”
- (Socialtjänstpropositionen)

När det gäller de individuella insatserna inom socialtjänsten betonar lagen särskilt den enskildes rätt att själv påverka uppläggningsen av insatserna. Den enskildes ansvar och respekten för den enskildes rätt till självbestämmande och integritet är hörnstenar i socialtjänstlagen.

”Inom socialtjänstlagen skall klienternas inflytande förstärkas. Verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet och socialtjänstens insatser skall utformas och genomföras tillsammans med den det gäller.”

(Socialtjänstpropositionen)

Lagen utgår från ett helhetsperspektiv som riskerar att gå förlorat, om inte socialtjänsten tillåts medverka i samhällsplaneringen. Helhetsperspektivet

förutsätter kunskap och förståelse för strukturer samt att de sociala problemen sätts in i sitt sammanhang.

”Från samhällsperspektiv medför utvecklingen för stora grupper människor onda verkningar som innebär sociala problem och åtföljande hjälpbehov. De strukturella problemen innebär ofrihet och svårigheter på det individuella planet vilket socialtjänsten måste möta med såväl struktur- som individinriktade insatser.”

(Socialtjänstpropositionen)

Tyvärr måste vi i dag konstatera att lagens mål och intentioner ännu inte tillräckligt slagit igenom i utformningen av det konkreta sociala arbetet ute i kommunerna.

Den utvecklingen kan sannolikt i viss mån förklaras av att den ekonomiska krisen drabbade kommunerna ungefär samtidigt som lagen trädde i kraft. Socialbidragsutgifterna ökade samtidigt, och detta band både ekonomiska och personella resurser i så hög utsträckning att krafterna inte räckte till för en offensiv satsning på en utveckling av det sociala arbetet.

Socialtjänstlagen ger allt behövligt stöd för utvecklingen av ett framåtsyftande socialt arbete men möjligheterna tas dåligt till vara. Bl. a. har lagen inte blivit det genombrott för socialtjänstens medverkan i samhällsplaneringen som många räknade med.

Den nya plan- och bygglagen innebär att kommunerna får bättre möjligheter att styra planering och byggande. Om detta skall leda till förbättringar som tillgodoser angelägna sociala behov är det nödvändigt att socialtjänstens kunskaper och erfarenheter utnyttjas som underlag för all planering.

Socialtjänsten kan också medverka till att de boende i områden som behöver byggas om och förnyas får möjlighet att påverka förändringar och att socialt angelägna förbättringar kommer till stånd. Socialtjänsten måste ge resurssvaga invånare det stöd de behöver för att inte lämnas utanför förnyelseprocessen och kanske tvingas bryta upp och söka annan bostad.

Socialtjänstens samverkan med organisationslivet är ett annat område som stadgas i lagen, men som ännu inte tillmätts någon verklig betydelse i det lokala sociala arbetet. Även här behövs ökade satsningar, metodutveckling och försöksverksamhet för att finna former så att människornas eget handlingsutrymme kan utvidgas, deras sociala kontaktnät förbättras och deras beroende av olika vårdorgan reduceras.

I det individinriktade sociala arbetet måste sambandet mellan miljö och individ, dvs. sambandet mellan yttre och inre faktorer, betonas. Metoderna i det sociala arbetet måste utgå ifrån denna dubbla inriktning och samtidigt angripa både människors sociala problem och de personliga problem som ofta följer i spåren av olika sociala svårigheter.

Det sociala arbetet är fortfarande till allra största delen inriktat på myndighetsutövning. Myndigheterna styr människornas liv. Detta är inte förenligt med socialtjänstlagen. Ett ständigt pågående utvecklingsarbete med kontinuerlig utvärdering är därför viktigt, och i det arbetet bör stor vikt fästas vid klienternas synpunkter.

Socialtjänstlagen är en ramlag som ger de övergripande målen för det

sociala arbetet. Det förutsätter att man i kommunerna fyller lagen med innehåll utifrån lokala förutsättningar och behov. Här kan man säga att politiker i de flesta kommuner brustit kraftigt. Det är ofta stor skillnad mellan vad man säger sig vilja åstadkomma och de medel man ställer till förfogande. Socialarbetarna ställs utan konkret ledning för sitt arbete och ofta även med alltför små resurser.

Socialnämndernas roll behöver stärkas när det gäller deras medverkan i den kommunala samhällsplaneringen, och kommunerna bör utarbeta sammanhållna socialpolitiska program, som beskriver problemen och angriper orsakerna till dem.

När det gäller barnomsorgen har utbyggnaden av den ansetts så viktig att riksdagen vid upprepade tillfällen beslutat om såväl målsättning som utbyggnadstakt. Det senaste riksdagsbeslutet, hösten 1985, innefattade målet att förverkliga en rätt för alla barn att delta i kommunal barnomsorg från ett och ett halvt års ålder. Den målsättningen skall enligt riksdagsbeslutet uppfyllas genom en planmässig utbyggnad, som skall täcka efterfrågan på barnomsorg för förskolebarnen senast år 1991.

Ansvar för att barnomsorgen byggs ut i enlighet med målsättningen läggs på landets kommuner, som därför till socialstyrelsen redovisar sina planer för hur utbyggnaden beräknas komma till stånd.

På liknande sätt skulle riksdagen enligt vår mening kunna begära av kommunerna att de med utgångspunkt i socialtjänstlagens intentioner formulerar en målsättning för det lokala sociala arbetet på olika nivåer samt utarbetar lokala program i vilka de redogör för vilka resurser och arbetsmetoder som fordras för uppfyllande av målen.

Personalen bör ges möjligheter att utveckla sitt arbete genom att fördjupa sina kunskaper, utvärdera sin verksamhet och utveckla arbetsmetoder i överensstämmelse med såväl socialtjänstlagen som de lokalt uppsatta målen.

En utveckling av det lokala sociala arbetet på individuell, allmän och strukturell nivå skulle kraftigt underlättas med genomförandet av SOFT-reformen (socialt försäkringstillägg). En sådan reform skulle frigöra resurser för att utveckla socialtjänstens insatser där de verkligen behövs både individuellt och strukturellt.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen vidtar åtgärder för att stimulera kommunerna att utarbeta program för socialtjänsten.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen angetts om en förstärkning av socialnämndernas roll vid medverkan i samhällsplaneringen.

Stockholm den 26 januari 1987

Sylvia Pettersson (s)

Margareta Palmqvist (s)

Ulla-Britt Åbark (s)

Lena Öhrsvik (s)

Lars-Erik Lövdén (s)